

Тема. Означення, додаток і обставина як другорядні члени речення

Автор: Харечко Людмила Герасимівна,
вчитель української мови та літератури
Рівненського НВК №19

Мета: повторити та розширити знання учнів про другорядні члени речення, удосконалювати вміння визначати члени речення – головні і другорядні, вміння здійснювати види мовного розбору; розвивати критичне мислення учнів методом передбачення, логічного мислення; уміння аргументувати свої думки; навички самостійної роботи, усного й писемного зв'язного мовлення; виховувати свідому потребу в знаннях, любов до природи.

Тип уроку: повторення вивченого.

Методи і прийоми: метод усного контролю, метод спостереження, робота з книгою, навчальна гра.

Обладнання: технологічні картки, підручник, роздавальний матеріал, ілюстрації.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Привітання, налагодження контакту з класом. Прийом «Кольоровий настрій»

- Який у вас настрій?

2. Актуалізацію опорних знань.

Прийом «Мозковий штурм».

1. Що становить граматичну основу речення?
2. Які члени речення називаються головними?
3. Які бувають присудки за будовою?

4. Який присудок називається складеним дієслівним?
5. Який присудок називається складеним іменним?
6. Яка частина іменного присудка виражає його лексичне значення?
7. Які розділові знаки можуть стояти між підметом і присудком?
8. Які члени речення належать до другорядних другорядними ?
9. Який член речення називається означенням?
10. Який член речення називається додатком?
11. Який член речення називається обставиною?

Виконання завдань тестового характеру на картках.

Картка №1

1. Який розділ науки про мову вивчає словосполучення та речення?

а) пунктуація;

б) синтаксис;

в) будова слова.

2. Яке речення є односкладним?

а) Людина завжди поважала землю.

б) Земля не любить лінивих та байдужих.

в) Працю на землі завжди вважали святим обов'язком.

3. Яке речення є поширеним?

а) Він лягає спати.

б) Він приніс і поклав зошит на стіл.

в) Вона заспівала та затанцювала.

4. Який другорядний член речення вказує на ознаку предмета та найчастіше виражений прикметником?

а) додаток;

б) обставина;

в) означення.

5. До складу якого речення входить фразеологічна сполука?

а) Розповідь учителя всіх взяла за душу.

б) Наша земля ніколи не була обділена талантами.

в) Цілу низку народних пісень проспівав увечері дідусь.

6. Яке з поданих речень двоскладне?

а) Люблю дивитися на схід сонця.

б) Наші предки цінували хліб більше за золото.

в) Пасли худобу , зазвичай, за селом.

Картка №2

1. Двоскладним називається речення, яке... Продовжте речення.

а) Має завершену думку.

б) Має другорядні члени речення.

в) Має підмет і присудок.

2. Визначте підмет : « І кожний з нас те знав, що слави нам не буде»

а) Кожний.

б) Кожний з нас.

в) Нас.

3. Вкажіть правильні ознаки другорядних членів речення.

а) Пояснюють головні члени речення.

б) Належать до одної частини мови.

в) Залежать від одного слова в реченні.

4. Вкажіть присудок у реченні: « Попливла б я на схід сонця...»

а) Попливла.

б) Попливла б.

в) Схід сонця.

5. Який другорядний член речення відповідає на питання непрямих відмінків?

а) додток;

б) обставина;

в) означення.

6. Які з поданих речень олюоскладні?

а) Люблю дивитися на схід сонця.

б) Наші предки цінували хліб більше за золото.

в) Пасли худобу , зазвичай, за селом.

3. Повідомлення теми та мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

- Отже, сьогодні ми поговоримо про другорядні члени речення . Для чого ми повторюємо цю тему? Що ви очікуєте від уроку?

«Я знаю, що...»

«Хочу дізнатись...»

(Діти роблять записи у зошитах).

- Доведіть або спростуйте тезу: «Слово другорядний означає: не основний, менш важливий. Отже, другорядні члени речення менш важливі для вираження думок». (Відповіді дітей)

2. Мовний експеримент.

- Спробуйте розповісти про красу осені, використовуючи лише непоширені речення.

Прочитайте речення.

На жаль, восени листя жовтіє, ліс і поле смутніє.

Проблемне питання. Поясніть, чи всі слова є членами речення? Чому? Поміркуйте .

- Працюємо всі активно і старанно і зможемо відповісти на проблемне питання.

4. Виконання вправ на повторення вивченого .

Робота з підручником.

Послідовність роботи з підручником: спочатку матеріал читає кожен учень самостійно; потім учні обговорюють прочитане в парах; після цього працюють у групах: учні, що сидять за першою партою, повертаються до тих, що сидять за другою, і т.д. Один із учнів (консультант) ставить запитання, інші відповідають на них. За потреби консультант пояснює матеріал іншим членам групи.

Робота біля дошки.

Зоровий диктант.

Запишіть речення під диктовку, розставляючи пропущені розділові знаки(подано без вилучення). Пояснити орфограми у словах. Підкреслити головні і другорядні члени речення.

1.А рання осінь шле цілунок такий чудовий та сумний.(П. Тичина.)
Щось квітками шепоче вітер України.(В. Сосюра.) У лісі осінь бродить в жовтій ризі. (Д. Луценко.)
Ходить садом осінь у плащі багрянім. (В. Сосюра.)
Згадалось , мамо, давня казка. (П. Перебийніс.)
Вогні оточують мене, вогні кленові й вересневі.(Р. Лубківський.)
Земля моїх батьків прекрасна і родюча. (В. Сосюра.)
Справді, все буде добре! (М. Шевченко.)
Осінь – вмирання, примир'я, прощання. (Олександр Олесь.)

Знайдіть непоширене речення.

Доповніть текст усною розповіддю про свої спостереження над світом природи.

Робота в парах.

Вправа «Додай блиску і об'єму» Оберіть речення, які б ви хотіли поширити другорядними членами. Перебудуйте їх, спробуйте пояснити, чому ви це зробили. Як змінився текст ?

Цілий день у гаю працює осінь.

Повіяв вітерець.

Сховалось сонце.

В небі летіли птахи.

Незабаром настане холодна зима.

«Хвилинка відпочинку».

- Послухайте вірш.

Є члени речення не головні,

І звать їх просто другорядні.

До них питання де? куди? кому?

кого? чого? ким? чим? чому?

який? і звідки? і коли?

Потрібні в реченні вони.

Без них суха була би мова,

Одноманітна, не чудова.

- Погоджуйтеся з висловленою тут думкою про важливе значення другорядних членів речення чи заперечуєте її?

Творча робота за варіантами.

Повідомлення учня.

Йосип Йосипович Бокшай народився 2 жовтня 1891 року в с. Кобилецька Поляна Рахівського району Закарпатської області. Він походив з родини греко-католицького священника. Ім'я Йосипа Бокшая нині добре знане як у нашій країні, так і за її межами. Його полотна коштують величезних грошей, вони зберігаються у найкращих приватних колекціях світу, та найбільше зібрання його творів — у фондах Закарпатського обласного художнього музею, названого у 1990 році іменем Йосипа Бокшая.

І варіант. Скласти й записати речення, в яких у ролі означень виступали б слова рідний, наш, найперший.

II варіант. Скласти й записати речення, в яких у ролі обставин виступали б слова навіки, впевнено, без вагань.

5. Рефлексія.

Перегляньте свої очікування, які ви записали в зошити на початку уроку. Позначте ті, що виправдались (+), а ті, що не справдились (-). (Відповіді дітей).

6. Домашнє завдання.

1. Обов'язково: повторити теоретичний матеріал про другорядні члени речення, виконати вправу.
2. За бажанням : написати твір-мініатюру «Осінь у моєму місті».